

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Distincto trigesimasecunda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

ratione: quia operationis bonus est delectatio bona & mala mala, igitur ex bonitate vel malitia operationis, est bonitas vel malitia delectationis & conuerso. Cum ergo actus matrimonialis non sit per se peccatum mortale, querere delectationem in ipso non faciet quod sit peccatum mortale.

5 Ideo dicitur aliter & melius quod delectatio quaeritur in actu matrimonii aut excedit fines eius, ut cum quis vult delectari in coniuge attendens solum quod mulier est (id est paratus facere cum ea etiam si non esset coniunx) & tunc est peccatum mortale, quia omnis actus carnalis extra limites matrimonii est mortale peccatum: talis autem est actus in quo quaeritur delectatio in coniuge, non quia coniunx, sed quia mulier, ergo &c. Et in hoc casu loquitur Hieronymus, & habetur in litera quod voluptates quae de meretricum amplexibus capiuntur in coniuge damnandae sunt. Si autem quaeratur delectatio intra limites matrimonii quaeritur in alia quam in coniuge sic est peccatum, sed veniale tantum. Cuius ratio est, quia abusus rei non est sine peccato saltem veniali, sed quaerere actum propter delectationem coniunctam actui est abusus, cum delectatio sit propter actum & non actus propter delectationem, ergo est ibi peccatum saltem veniale. De mortali autem non video quod sit ibi, cum non contrarietur alicui praecipito quod ordinet nos in Deum vel in proximum.

6 Si autem coniuges conueniant propter fornicationem vitandam, & sic dicitur communiter quod aliquis potest per actum matrimonii intendere vitandam fornicationem in altero vel in seipso: si in altero sic non peccat, quia hic est quaedam redditio debiti quae pertinet ad bonum fidei, & tunc est ibi vnus de bonis matrimonii. Si autem intendat vitare fornicationem in seipso, sic est peccatum veniale: quia hoc non prouenit nisi ex superabundantia passionis. Superabundantia autem & defectus sunt peccata in moribus. Sed ista sunt dubia. Primum scilicet, quia plus tenetur sibi quilibet quam alii: si igitur actus matrimonii propter vitandam fornicationem in alio caret omni peccato, fortiori ratione (ut videtur) carebit culpa quando sit propter vitandam fornicationem in seipso. Nec obstat quod dicitur quod tunc est redditio debiti quae pertinet ad bonum fidei, quia redditio debiti non habet locum nisi quando debitum petitur expresse vel interpretatiue, sed si vir sciat coniugem tentari de alio quam de viro suo & ad vitandam fornicationem in ea accedit ad ipsam, accedens cum ipsa non peccat, & tamen ipsa debitum non petit nec directe nec interpretatiue sed solum tentari de altero, ergo tunc non habet locum redditio debiti. Quod secundo dicitur quod actus matrimonii peccatum est quando ordinatur ad vitandam fornicationem in seipso propter superabundantiam passionis non cogit, quia passio non est superabundans, ita ut sit vitiosa nisi subuertat iudicium rationis: sic autem non est in proposito, quia passio praeter praedictum iudicium rationis non inclinat ad actum sic ut ex ea sine ratione sequatur actus, sed potius ratio importat ipsum circa materiam debitam ad reprimendam passionem, ne passio tantum praeualeat ut inclinet ad aliquod illicitum circa materiam indebitam. Dato etiam quod passio esset vitiosa, quia forte insurrexit praeter iudicium rationis, tamen non sequitur quod actus sequens sit vitiosus qui non imperatur a passione sed a ratione volente corrigere quod omisit.

7 Et ideo videtur aliis quod probabiliter posset teneri quod actus matrimonii quando fit causa vitandae fornicationis in seipso non sit peccatum: quia actus qui non est de se malus, & ordinatur in finem bonum nullum est peccatum, sed actus matrimonii de se non est malus, ordinatur autem in finem bonum quando fit propter vitandam fornicationem, ergo tunc nullum est peccatum.

8 Si dicatur quod ad bonitatem actus non sufficit bonitas finis nisi concurrat bonitas aliarum circumstantiarum quae debent actui inesse: & haec respectu actus matrimonii sunt intentio prolis vel redditio debiti, quae non concurrunt quando actus matrimonii fit propter vitandam solam fornicationem. Item vitatio fornicationis non est principalis finis matrimonii sed generatio prolis, & ideo intentio eius non videtur sufficere ad bonitatem actus. Dicendum ad hoc quod ad bonitatem actus matrimonii non semper requiritur redditio debiti, quia sine hoc licitum est conuenire

intentione prolis: nec semper requiritur intentio prolis, quia ubi proles non speratur, puta in vxore sterili vel quae iam concepit actus licitus est si debita petatur, igitur haec circumstantiae non sunt simul necessariae ad bonitatem actus, nec etiam sub distinctione ut semper sit necessarium alteram inesse, quia quando aliquis actus ordinatur ad plures quorum vnus est principalior altero, si finis principalis non est possibilis sufficit ad bonitatem actus quod ordinetur ad finem secundarium, sed actus matrimonii ordinatur ad generationem prolis ut ad finem principalem, & ad vitandam fornicationem ut ad finem secundarium: & ideo si finis principalis non sit possibilis, ut in supra dictis casibus vel consimilibus, sufficit (ut videtur) quod coactus ordinetur ad finem secundarium, scilicet ad vitandam fornicationem, & sicut actus est licitus quando ordinatur ad generationem prolis etiam si debitum non petatur, ita videtur esse licitus quando ordinatur ad secundarium quando principalis finis non est possibilis, etiam si debitum non petatur, si autem finis principalis esset possibilis & ad ipsum actus non ordinaretur, videretur quod actus deesset circumstantia ei principaliter debita, & sic esset vitiosus. Quod autem dicit Aug. in litera, quod incontinentis malum est, quod vir cognoscit vxorem ultra necessitatem procreandi filios, intelligendum est quando hoc facit non intentione vitandi incontinentiam, sed satisfaciendi voluptati. Sicut ipse Aug. postea dicit: qui ultra necessitatem progreditur non rationi, sed libidini obsequitur. & infra, quod secundum veniam concedit Apostolus, nisi quod coniuges debitum carnis exposcunt, non propagationis voluntate, sed libidinis voluptate, & hoc quidem peccatum est, licet veniale.

9 Ad primum argumentum dicendum quod quando vir accedit ad vxorem suam propter fornicationem vitandam in ea vel in seipso, est ibi bonum fidei, quia non accedit ad aliam quam ad suam vxorem, & sic seruat fides thori: bonum enim fidei ad plus se extendit quam redditio debiti.

10 Ad secundum dicendum est quod quum vna circumstantia non sufficiat ad bonitatem actus, non oportet quod qualitercumque quis vitatur re sua, quod vnus semper sit bonus, nisi concurrant omnes circumstantiae quae debent inesse, hoc autem non est quando quis vitatur vxore sua solum ad delectationem suam.

Sententia huius distinctionis. X X X I I.
in generali & specialia.

Sciendum est etiam, quia cum in omnibus. Superius determinauit Magister de illis in quibus actus matrimonialis excusatur: hic determinat de ipso actu secundum quod accipit rationem debiti. Et diuiditur in duas. Primo determinat de necessitate reddendi debitum. Secundo de tempore exigendi ibi. Et licet debitum poscenti. Prima in tres. Primo ostendit quod vir & vxor sunt aequales in debiti redditione. Secundo probat quod supposituerat, scilicet quod non potest coniunx sine licentia coniugis continerem vouere. Tertio inquit an data licentia posset reuocari. Secunda ibi. Quod verò sine consensu. Tertia ibi. Si verò quilibet eorum. Secunda pars principalis in qua determinat de tempore exigendi debitum, diuiditur in tres. Primo ostendit quod aliquando cessandum est a debiti exactione. Secundo inquit an aliquando cessandum sit a redditione. Tertio ostendit quod cessandum est quoad nuptiarum celebrationem. Secunda ibi. Illud autem quod dictum est. Tertia ibi. Nec solum in opere carnali.

2 In speciali sic procedit, & proponit primo quod cum vir praesit in omnibus mulieri, sicut caput corpori, in redditione tamen debiti sunt pares, quia alter alterius habet potestatem, nec altero poscente, licet alteri denegare debitum, siue hoc poscat causa prolis generandae, siue incontinentiae animorum, quod auctoritatibus confirmat: ubi etiam dicit quod sicut alter alterius habet potestatem, ita quod nec mulier ad alium maritum, nec vir ad aliam mulierem habet potestatem

statem accedendi, ita etiam nec vir ad continentium habet sui corporis potestatem, nec mulier nisi de mutuo consensu: ubi etiam subdit quod reddere coniugale debitum nullius est criminis, exigere vero ultra generandi necessitatem venialis est culpa, sed fornicari vel mochari penitentia est criminis. Postea pluribus auctoritatibus confirmat quod nec coniuges aperte nec fraudulenter a carnali debito ad invicem hinc communi consensu continere possunt, quod supra supponerat. Postea querit si vir uxori consentiat quod continentiam Deo offerat, & a suo iure eam absoluit, utrum possit post datam licentiam reuocare? Et respondet quod sic, in hoc scilicet casu si ei concesserit vouere continentiam, & ante votum prohibet implere, si autem post, reuocare non potest. Postea dicit quod quilibet debet debitum poscenti reddere, non tamen licet quolibet die poscere, sicut in diebus festiuis, & ieiuniorum, & processionis, quod auctoritatis probat. Postea dicit quod Hieronymus vult quod reddere debitum quandoque est peccatum, quod est contra sua praedicta. Hieronymus enim dicit quod qui uxori debitum reddit non potest orationibus vacare, nec carnes agni comedere, nec fumere Eucharistiam. Dicit etiam quod non semper est reddendum debitum, ut diebus quibus est orationi vacandum, & Eucharistia sumenda: & respondet quod dictum illud referendum est ad Ecclesiae ministros quibus non licet sacra offerre vel missam celebrare tempore coniugalis amplexus. Vltimo dicit quod sicut in carnali committione, sic etiam in celebrandis nuptiis sunt tempora obseruanda: quia non quibuscumque temporibus sunt nuptiae celebrandae, sicut auctoritatibus conciliorum declarat.

QUESTIO PRIMA.

Utrum quilibet coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti ex necessitate praeccepti.

Circa distinctionem istam queritur utrum quilibet coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti ex necessitate praeccepti. Videtur quod non: quia matrimonium ordinatur ad procreationem prolis, & educationem, & communicationem operum vitae, ut habetur in 8. Ethicorum sed lepra est contra utrumque finem matrimonii, quia frequenter transmittitur a parente in prolem, inficit etiam cohabitantem quum sit morbus contagiosus, ergo videtur quod coniugi leproso ille qui sanus est non teneatur cohabitare, nec debitum reddere.

Item sicut sunt aliqua loca sacra, quia deputata sunt sacramentis, ita sunt aliqua tempora sacra propter eandem rationem, sed in loco sacro non tenetur vir reddere uxori debitum, nec e converso, ergo nec in tempore sacro: non ergo semper sibi tenentur coniuges ad redditionem debiti.

IN Contrarium arguitur sic: sicut seruus est in potestate domini, sic vnus coniugum in potestate alterius quoad redditionem debiti, quia vir non habet potestatem corporis sui sed mulier: ut dicitur. 1. Cor. 7. sed seruus tenetur ex necessitate praeccepti domino suo reddere debitum seruutis, ergo & vnus coniugum ex necessitate praeccepti tenetur alteri reddere debitum.

RESPONSIO. Videnda sunt tria. Primum est, an ex praeccepto teneatur quilibet coniugum alteri reddere debitum. Secundum est, an ab hoc praeccepto possit aliquis excusari propter periculum personae suae. Tertium est, an possit excusari propter statum ecclesiae.

Quantum ad primum dicendum est quod quilibet coniugum tenetur alteri ex necessitate praeccepti ad redditionem debiti. Cuius ratio est: quia sicut est contra iustitiam accipere alienum inuito domino, ita contra iustitiam est alienum poscenti non reddere nisi contra hoc legitima exceptio habeatur, sed primum est peccatum mortale, ergo & secundum: sed corpus vnus coniugum est res alterius quoad actum matrimonii secundum illud. 1. Cor. 7. Vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier &c. ergo quicumque coniugum negat alteri petenti corpus suum quoad actum matrimonii, peccat mortaliter, nisi habeat legitimam causam negandi. Potest autem peti debitum expresse & directe per expressa verba, vel interpretatiue per aliqua signa: & quocumque istorum modorum petatur,

Questio I.

necesse est reddere sic petenti nisi subfit causa legitima negandi, ut dictum est.

Quantum ad secundum sciendum est, quod cum ex redditione debiti imminet periculum reddenti, nullus tenetur reddere debitum alteri quantumcumque petenti: quod patet dupliciter. Primo ex ordine naturae: sic natura magis inclinatur vnumquodque indiuiduum ad conseruationem sui, quam ad multiplicationem speciei, unde & nutritiua quae pertinet ad conseruationem indiuidui non ministrat generatiuae quae pertinet ad multiplicationem speciei, nisi illud quod superfluit nutritioni: semen enim est de superfluo alimenti, sed coniuges non obligantur ad inuicem nisi quoad actum generatiuae per quem species conseruatur, ergo ad hanc non obligatur nisi supposita incolumitate proprii subiecti, si ergo redditio debiti vergat in periculum personae, utpote quod probabiliter timeretur de infirmitate, non tenetur uxori vir debitum reddere, similiter nec vxor viro. Secundo patet idem ex ordine charitatis quae naturam perficit, quia secundum ordinem charitatis quilibet tenetur plus sibi quam alteri, si ergo redditio debiti vergat in periculum personae propriae, non tenetur quis alteri debitum reddere: & istud omnes concedunt sistendo in terminis generalibus, sed descendendo ad casum particularem, puta quando alter coniugum est leprosus, utrum ille qui sanus est teneatur illi reddere debitum est diuersitas.

Gaufridus enim dicit in summa sua quod coniugi leproso manenti separatim tenetur coniunx sanus non solum debitum reddere, sed cohabitare: manenti vero non separatim, sed communiter cum aliis leprosis non tenetur cohabitare, sed debitum reddere.

Alij vero dicunt quod coniunx sanus coniugi leproso tenetur debitum reddere, sed non cohabitare: sed sufficit quod maneat prope locum eius, ne alius suo debito fraudetur. Ratio huius est, quia in redditione debiti quae fit ad horam, non est magnum periculum infectionis, quod tamen esset in cohabitatione assidua: & haec opinio videtur rationabilior, veruntamen neutra istarum habet veritatem, nisi supposito quod ex cohabitatione vel redditione debiti non imminet sano periculum infectionis, quo supposito loquuntur iura de ista materia extra de co. leproforum, cap. 2. Utrum autem ex redditione debiti imminet periculum infectionis querendum esset a medicis, & credendum eis, quia vnusquisque in arte sua sapiens est, ut dicitur Eccles. 38. Hoc autem scire pertinet ad artem medicinam, cuius est considerare sanum & aegrum. Dicunt autem medici quod viro accedenti ad mulierem leprosam imminet probabiliter, multo magis periculum infectionis quam mulieri sanae si cognoscatur a viro leproso. Quod patet, quia maius periculum leprosi imminet viro accedenti ad mulierem leprosam, quam accedenti ad mulierem sanam cognitam a viro leproso, sed viro accedenti ad mulierem sanam cognitam a leproso imminet periculum leprosi (ut dicunt) dato quod ipsamet mulier non efficiatur leprosa, ergo multo magis imminet viro periculum infectionis si cognoscat mulierem leprosam, quam ipsi mulieri si cognoscatur a leproso. Et istud non videtur esse dubium quando mulier est notabiliter infecta vltima specie leprosi, scilicet leonina, in qua est tanta infectio quod partes corporis frustatim decidunt: propter quod non videtur quod mulieri sic infectae vir teneatur reddere debitum, quia reddendo vix posset euadere periculum leprosi. Si vero non esset notabiliter infecta teneretur, & multo magis mulier viro, quam ei minus periculum imminet ex redditione debiti: nec per hoc vir & mulier irrationabiliter ad imparia iudicantur quoad redditionem debiti, quia semper iudicantur ad paria quando est par causa, hic autem non est, ut dictum est, quare &c.

Quantum ad tertium dicendum quod propter statum Ecclesiae impeditur quis ab exactioe debiti, non autem a redditione. Ratio primi est: quia illud quod ratio ne deprimat ad carnalia, & reddit hominem ineptum ad spiritualia debet omitti illis temporibus quibus est spiritualibus intendendum, sed actus matrimonialis quis culpa caueat, tamen deprimat rationem ad carnalia, & reddit hominem

nem inepti ad spiritualia, ergo ab eo establinendum temporibus sacris, quibus est orationi & ceteris operibus spiritualibus intendendum: & quia exigere est in libertate cuiuslibet coniugum, peccat qui his temporibus exigit debitum, non tamen puto quod peccet mortaliter, quia Ecclesia non intendit fidelibus laqueum ponere, quod tamen fieret si exactio debiti talibus temporibus prohiberet sub precepto. Intendit ergo talem exactioem dissuadere propter causam iam dictam, sed non simpliciter prohibere. Unde Augustinus dicit in littera, quod a licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulatur. Qui ergo exigit debitum non in contemptum vel irreuerentiam exhortationis Ecclesie, sed victus concupiscentia vel infirmitate non peccat mortaliter, sed venialiter tantum. Ratio secunda est, quia Ecclesia per statutum suum non intendit preiudicare iuri naturali vel diuino, sed de iure naturali & diuino est redditio debiti, salua debita honestate quae in talibus exigitur, ergo Ecclesia non intendit prohibere redditionem debiti aliquo tempore, sed nec dissuadere nisi exactioem tantum quae est in cuiuslibet portis libertate.

10. Ad primum arguendum dicitur quod lepra non implet redditionem propter hoc quod quandoque cedit in malum proles, quia illud malum non semper euenit, & si semper eueniret, melius esset proli sic esse quam omnino non esse: quando autem probabiliter crederetur quod lepra uxoris cederet in infectionem viri, ut quando mulier est infecta vltima specie leprae, tunc non tenetur vir sanus uxori lepra debitum reddere; si autem infectio non esset tanta quod non oporteret timere de alterius corruptione, tunc quilibet coniugum tenetur alteri reddere debitum, & in hoc casu loquuntur solum iura de ista materia extra de coniugio leproforum.

11. Ad secundum arguendum dicitur quod non est simile de loco & tempore; quia locus facilius euitari potest quam tempus, & iterum locus polluitur, ita ut indigeat reconciliatione, tempus vero non.

QVAESTIO SECUNDA.

Vtrum vnus coniugum sine licentia alterius possit continentiam vouere.

Secundo queritur vtrum vnus coniugum sine licentia alterius possit continentiam vouere. Et videtur quod sic: quia sicut impeditur redditio debiti per votum religiosorum, ita per votum transmarinum, sed vir sine consensu uxoris potest votum transmarinum emittere, ergo & religionem intrare, & ibidem continentiam vouere. Et confirmatur: quia votum crucis potest mutari in votum religionis, ergo votum crucis emissum per maritum potest sine consensu uxoris licite commutari in votum religionis.

2. Item seruire deo magis est debitum quam seruire homini, sed vir potest impediri a debito reddendo uxori propter seruitium hominis (ut pote cum temporalis dominus virum ministerium suis occupat) ergo multo fortius licet viro subtrahere se a debito reddendo uxori vouendo se seruitio Christi quod fit per religionis ingressum.

3. IN CONTRARIUM est quod dicit Apostolus 1. Cor. 7. Nolite fraudare inuicem nisi forte ex communi consensu ad tempus ut vacetis orationi.

4. RESPONSIO. Videnda sunt tria. Primum est, an liceat alteri coniugum vouere continentiam sine licentia alterius. Secundum est, an hoc possit de alterius licentia. Tertium est, an ille qui vouit reuocari ad alium remanentem in seculo mortuo illo teneatur redire ad precedens votum.

5. Quantum ad primum sciendum est quod ille sine cuius licentia alter intrat religionem aut est fornicatus spiritualiter vel carnaliter, tunc sine eius licentia innocens potest ingredi religionem, si sententia diuina lata sit inter ipsos, quia per fornicationem tam spirituale quam carnale amittit quilibet coniugum potestatem quam habet in corpus alterius: & ideo innocens remanet sui iuris ut possit continentiam sui proprii corporis vouere, ut habetur expresse extra de conuersione coniugatorum, cap. vi. Si vero vterque sit innocens & matrimonium est inter eos consummatum,

tunc notandum est quod aliquis potest vouere continentiam vel simpliciter ut non possit exigere debitum nec reddere teneatur: vel secundum quid, scilicet ut non possit exigere licet teneatur reddere. Primo modo neuter coniugum potest sine consensu alterius vouere continentiam. Cuius ratio est, quia votum cum sit voluntatis non est nisi eorum quae sunt in potestate nostra, sed corpus viri quantum ad redditionem debiti non est in potestate eius sed uxoris & conuerso, ergo vnus eorum non potest vouere continentiam simpliciter sine consensu alterius: & haec ratio tangitur extra de conuers. coniug. cap. quidam intrauit. Secundo modo potest quilibet coniugum sine consensu alterius continentiam vouere. scilicet ut non exigat, quia illud quod est voluntatis & perfectionis potest cadere sub voto, sed non exigere debitum est voluntatis & perfectionis: unde in littera dicit Augustinus pro sanctificatione perfecta Deus tibi copurabit, si non quod tibi debetur exigit, ergo quilibet coniugum potest vouere debitum non exigere. Puto tamen quod non sit votum viquequeque distinctum, tum quia redderetur matrimonium onerosum potissimum si vir voueret non exigere cum oporteret mulierem semper subire confusionem petendi debitum, tum quia posset ex hoc imminere periculum ei qui vouit dum vrgente concupiscentia existens iuxta mulierem ea non petente de facili posset facere contra votum.

6. Quantum ad secundum scilicet an de licentia uxoris vir possit intrare religionem & vouere continentiam, & conuerso mulier de licentia viri. Aduertendum est quod aliquid est illicitum fieri quod tamen factum tenetur: sic in proposito aliquid est obseruandum dum vnus coniugum intrat religionem de licentia alterius, quod si non seruatur nihilominus tenet ingressum: intrado enim obseruandum est quod ille de cuius licentia alter intrat religionem aut est senex aut non est persona suspecta de incontinentia, & tunc potest in seculo manere vouendo continentiam, aut est iuuenis & suspectus de incontinentia, & tunc non sufficit quod maneat in seculo vouendo continentiam, sed debet intrare religionem, ut habetur extra de conuers. coniug. cap. Cum sit praedictus. & cap. Vxoratus. Si tamen istud non obseruetur & vnus de licentia alterius intrat religionem & profiteatur, verè tenet votum & professio. Quod patet ex duobus. Primo quia si votum non teneret hoc esset quia teneretur debitum aut reddere aut exigere: non exigere quia illud nunquam est necessitatis, ne reddere quia vxor dando licentiam priuauit se iure petendi, ergo iste non teneretur reddere petenti, ergo nullo modo est votum eius irritum. Secundo, quia sicut vxor potest se priuare iure suo voluntarie peccando ita voluntarie meredo, sed vxor voluntarie fornicans priuatur se iure suo ita ut extitit liceat viro suo religionem intrare, ut supra dictum est, ergo similiter continere volendo & in hoc merendo potest se priuare iure suo dando licentiam viro intrandi religionem & profitendi, & extunc non debet reddi existens in seculo quantumcumque sit persona suspecta, sed potius existens in seculo debet compelli mutare vitam ut viuat religiose vel cum religiosis, ut habetur expresse. 27. q. 2. Agatosa, & 33. q. 5. qui vxorem. Iura autem quae dicunt quod non sufficit sola licentia nisi ille qui dat eam simpliciter conuertatur si sit persona quae sine suspitione non potest manere in seculo determinat quid debeat fieri, sed non irritant si seculum fuerit nec forte possent. Nec obstat quod dicitur extra de conuersione coniug. cap. 1. quia illa licentia fuit extorta, & mulier fuit decepta ut iuris ignora. Potest autem hoc ius determinare quod sicut consensus coactus non sufficit ad matrimonium, ita licentia vi vel metu extorta non sufficit ad hoc quod vxor priuatur se iure quod habet in virum. & sic patet secundum.

7. Quantum ad tertium distinguendum est, quia ab ingressu religionis reddit aliquis ad vxorem, vel compulsus per viam iuris, vel de facto & non de iure. Per viam iuris dupliciter. Vno modo quando intrauit sine licentia uxoris. Alio modo quando intrauit de licentia uxoris, & an tunc profiteretur reuocatur licentia, primo rediens ad vxorem inducendus est in mortua redeat ad monasterium, sed non est cogendus. Cuius ratio est, quia professio eius non tenet

nuit cū non intrauerit de licentia vxoris. Professio enim voti tollit vtrāq; potestāte exigendi, scilicet debitum & reddendi: nō reddere autē debitum non fuit in eius potestate, sed vxoris, & ideo professio nō tenuit, propter quod ad eam cogi non debet mortua vxore. Inducendus est tamen, quia priuauit se iure exigendi: hoc enim erat in sua potestate, & ideo nō potest cum alia contrahere sine peccato, sicut dicit capitulū prius allegatum. Quidam intrauit. Si tamen de facto cōtrahat matrimonium tenet, quia nō potuit solennizare votum continentia, peccat tamen contrahendo, & deinceps debitum exigendo. Qui autem intrat de licentia vxoris, & antequā profiteatur reuocatur ad vxorem, mortua vxore non tenetur redire ad monasterium, nec peccat si contrahat, nisi aliquid aliud obfistat, quia quum per nullum votū adstrictus fuerit religioni, non tenetur ad eam redire, nec manens in seculo tenetur continere, quū nihil circa continentia voverit: qui autē post factā professionē redit ad vxorē de facto & non de iure (vt quum quis de licentia vxoris proficitur, & contempta professione redit ad vxorē, sicut videtur dicere illud capitulū, ex parte abbatis de quodam qui in infirmitate positus consentiente vxore votum vouit castitatis, & monachalem habitū suscepit, & postmodum liberatus de infirmitate vxorē tenuit) talis mortua vxore cogendus est ad monasteriū redire, & nō solum ea mortua, sed viuente quia quum professio eius vera fuerit, & tenuerit vt solennis, redire nō potuit ad vxorem, nec ea mortua aliam ducere potest, cum votum solenne impediatur matrimonium contrahendum, & dirimat contractum.

3 AD Primum argu. dicendum q̄ non est simile de voto crucis, & de voto religionis, quia votum religionis impedit redditionem debiti simpliciter, & non solum ad tempus, votum autem crucis non nisi ad tempus, nec etiā pro illo tempore impedit si mulier velit sequi virum: & ideo vir non potest sine consensu vxoris emittere votum religionis, licet possit emittere votum crucis, mulier tamen non possit votum crucis emittere sine consensu viri sui, quā vir sit in hoc caput mulieris. Nec valet quod subiungitur, quod votum transmarinum potest mutari in votum religionis: quia hoc est verum in eo qui est sui iuris, nec est ligatus alio vinculo quod obfistat religioni, sicut est in coniugatis.

4 Ad secundum dicendū est similiter q̄ seruitiū debitum domino temporali nō impedit simpliciter redditionem debiti, sed solum ad tēpus, votum autē religionis impedit simpliciter, ideo non est simile, ergo &c.

Sententia huius distinctionis. XXXIII.
in Generali & Speciali.

Q Væritur hic de antiquis. Superius determinauit Magister de bonis matrimoniis: hic determinat quomodo hæc bona in matrimonio antiquorum patrum fuerunt. Et diuiditur in duas. Primò ostendit quomodo fuerunt in matrimonio antiquorum patrum ante legem. Secundò ostendit quomodo erant in matrimonio in tempore legis. Secunda ibi, Legis verò tempore. Prima in tres partes diuiditur. Primò ostendit bigamiam patrum ex cōsuetudine. Secundò continentia eorum cōmendationē. Tertiò mouet & soluit quandam dubitationē. Secunda ibi, Quod verò castitas virginialis. Tertia ibi, Si opponatur. Secunda pars principalis in qua determinat de matrimonio tempore legis, diuiditur in tres. Primò ostendit determinationē matrimonii per legem Moyfi quantum ad personarum declarationem, & quantum ad separationem. Secundò inquirat an tempore legis licuerit habere plures vxores. Tertio ex consequenti determinat de virginitate cōmendanda. Secunda ibi, Sed nunquid licebat sub legis. Tertia ibi, Melior autem est virginitas.

2 IN Speciali sic procedit, & primo quærit vtrum antiqui patres plures vxores vel concubinas habuerunt simul sine peccato. & respondet præmittens hic q̄ secundum diuersitatem temporis varia fuit Dei dispensatio, ante peccatum enim inter duos est coniugium inchoatum secundum quem inchoationis modū si primi parentes in obedientia persistissent per temporis successionem inter duos tantum fuisset matrimonialis contractus: post peccatum verò primis parentibus ad inuicem conuenienti-

bus & prolem procreantibus filij eorum & filie continentia sunt, sed vnus vni, & fratres fororibus copulati sunt, quia nō erant mulieres alie, nec viri alij, quibus filij Adæ vel filie coniungerentur. Lamech autem primus omnium legitur duas vxores habuisse, & in eo reprehendebatur, quia pro expletione voluptatis hoc fecit. Processu verò temporis cum omnes ferè homines plures deos colerent, paucis in cultu Dei remanentibus diuina dispensatione cōsultum est vni plures mulieres in matrimonium copulare, ne cultus vel notitia Dei deficeret illis paucis deficientibus, sicut in Abraham & Iacob: vnde & in lege mulier sterilis maledicta erat, quæ nō relinquebat semen suum per terram. Ex his patet solutio ad quæstionē, q̄ sine peccato antiqui patres plures habuerunt vxores: non enim sicut dicit Aug. hoc erat contra ius naturale, quia nō concupiscentia perficiendæ voluptatis, sed prouidentia procreandæ prolis hæc fecerunt, nec erat contra illius temporis matrimonium, nec etiam contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitū, nō tamen hoc tempore licet, quod confirmat pluribus autoritatibus. Postea in cōmendationem coniugij patrum dicit, q̄ virginalis castitas nō præfertur in merito antiquorum patrum coniugali castitati: quod autoritate Aug. declarat. Postea obicit q̄ antiqui patres plures vxores habentes nō videtur seruasse fidem thori. Et respondet q̄ fidem thori seruabant, quia cū propriis vxoribus vel ancillis, & nō cum mulieribus alienis coniungbantur: & sic patet quæ fuerit ante legem matrimonij cōsuetudo, & q̄ in matrimonio antiquorum fuerunt prædeterminata bona matrimonij. Postea determinat de matrimonio tempore legis di. q̄ per legem Mōsi fuit matrimonium determinatum & quantum ad legitimarum personarū determinationē: quia non licebat copulari carnaliter matri, forori, nepti, nouerca, amita, matertera, & quibusdam aliis personis: & quantum ad separationem, quia permisit Moses alia ducere, dato tamē prius lib. rep. in quo inscripserat causas per quas vxores repudiabat, vel propter duritiā cordis eorū permissum est, vt maius malum, scilicet homicidium tolleretur. Postea quærit quibus licebat sub lege habere plures vxores, & quibus non. Et respondet q̄ multiplicatio vxorum est generaliter prohibita. Permissum tamen est regi plures habere vxores, sed nō multiplicare. i. plurimas habere: quia talis multiplicatio vxorū propter carnalis actus delectationem mentem eneruat & allicit. Addit autem q̄ adueniente tempore plenitudinis iuxta priorem & honestiorem institutionem vnus tantum vni coniungeretur in figura Christi & ecclesiæ: hoc etiam tempore virginitas fecunditati præfertur, & sacerdotibus continentia indicitur, cum tamen in lege virginitati fecunditas præferretur, & sacerdotibus coniugia indicerentur. Vltimo: quia de virginitate fecerat mentionem, ipsam commendat, & dicit quod virginitas melior est & commendatior, quā carnis incontinentia, quod pluribus autoritatibus confirmat, &c.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum sit licitū vel aliquando fuerit simul habere plures vxores.

Circa distinctionem istam primo quæritur, vtrum sit licitū vel aliquando fuerit simul habere plures vxores. Et videtur quod non: quia vir & vxor ad paria iudicantur, sed nunquam fuit licitum quod vnus vxoris simul essent plures viri, ergo nunquam fuit licitum q̄ vnus viri essent plures vxores.

2 Item illicitum est dare alicui quod iam datum est alteri, sed vir contrahens cum vna vxore dat ei potestatem sui corporis, ergo non est licitum quod eam postmodum det alteri, quod fieret si viuente prima secundam duceret, quare &c.

3 IN CONTRARIUM arguitur, quia matrimonium ordinatur principaliter ad procreationē & educationem prolis, sed habere simul plures vxores non repugnat huic fini, sed potius conuenit, eo quod vnus vir fecundare potest plures vxores, ergo pluralitas vxorum videtur licita.

4 Item